

SUBA János

**A Magyar Királyság és az Osztrák császárság
közötti vitás határszakaszok dualizmuskori rendezése**

(DOI: 10.31626/HU-EISSN2530094X.I.TOM.121-142.p)

A dualizmus időszakában a határpontositások folyamataiban a legfontosabb a vitás határszakaszok által kérésessé vált határmenti területek hovatarozásának az eldöntése volt. E döntések maguk után vonták a határvillongások megszűnését,¹ ezek a határrendezések magukban foglalták a pontosított határvonalnak a terepen való megjelölését is.²

A határvonal menete bizonytalanná válásának földrajzi és gazdasági okai voltak. A földrajzi okok közül az egyik az volt, hogy a vízi határszakaszon a folyó megváltoztatta a medrét, így a határvonal áthelyeződött a folyó valamelyik oldalára, emiatt területnyereség, illetve területveszteség jött létre. A másik ok az volt, hogy a természetes, vagy a mesterséges határjelek valamilyen okból megsemmisültek.

A gazdasági okok közül a legfontosabb volt, ha a határ két oldalán lévő birtok egy kézben összpontosult, akkor a tulajdonost nem érdekelte az államhatár menete. Így nem jelöltette meg, nagyobb birtok esetén be sem engedte a határt kijelölő bizottságot a birtokára. Problémák akkor kezdődtek, ha a határmenti birtok tulajdonjoga megváltozott (öröklés, eladás, földesúri jogok bérbe adása, stb.) és ebből (magán) jogvita (birtokper) kezdődött. Így keletkeztek a birtokviták, illetve korabeli megfogalmazással a „határvillongások”.³

Az évszázadok során felhalmozódott problémák a polgári magyar állam kiépítésével újra a felszínre kerültek, amelyekkel a magyar közigazgatás vezetőinek szembesülniük kellett, amikor az állam földrajzilag körülhatárolt területét — a polgári állam szokása szerint — határjelekkel meg akarták jelölni.⁴ Ezen helyzeteket meg kellett oldani, diplomáciai úton rendezni, jogszabályokba foglalni és a terepen a szükséges műszaki munkálatokat elvégezni, továbbá az érintett határvonalakat a térképeken feltüntetni.

1897-ben a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság közötti határkiigazítás során két törvényt alkottak. Az egyik a

Bukovina és Beszterce-Naszód és Máramaros vármegyék szélén húzódó országhatárvonal rendezésével kapcsolatban született.⁵

Beszterce-Naszód és Máramaros vármegyék, Alsó-Borgó és Borgó-Tiha valamint Bukovina-i Dorna Kareny és Poiana-Stampli közötti határvita 1889. évi rendezése

A magyar-román határ pontosításával⁶ párhuzamosan folytak a tárgyalások a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság, pontosabban Beszterce -Naszód és Máramaros vármegyék, valamint Bukovina között húzódó határvonal megállapításáról. Ez a határszakasz 1775 óta, — amióta Bukovina tartományt az osztrák örökös tartományokhoz csatolták — vitás volt. A vita tárgyát az Alsó-Borgó⁷ és Borgó-Tiha⁸ magyarországi települések, illetve Dorna Knadreny és Poiana-Stampli bukoviniai községek között a Piatra Dornii nevű hegyről a Priporu-Candri nevű hegyig húzódó határvonal elhelyezkedése volt. Ez sok esetben határvillongásokhoz vezetett. Összesen 400 holdnyi⁹ terület hovatartozása vált bizonytalanná. A határszakasz azért is fontos volt, mert a Borgó patak völgyén a szoroson és a hágón keresztül haladt át az egyik legforgalmasabb út Erdélyből Bukovinába.¹⁰ A határvonal megállapítása 1868-ban került újra napirendre, amikor a magyar-román határ megállapítására vegyes bizottságot küldtek ki. Ekkor indultak meg a rendezési tárgyalások, amelyek 1878-1879-ben és 1886-1887-ben folytatódtak, eredményre azonban csak az 1886-1887-es bécsi tárgyalások vezettek.¹¹

A vegyes bizottság a terepen kísérte meg alkalmazni a különböző határleírásokat és térképeket. Azonban a különböző határ és kataszteri leírások¹² lényegesen eltértek egymástól. Így a különböző okmányokban többé-kevésbé azonos, állandó pontokat keresték meg. Ezek lettek az új határvonal állandó pontjai. A vegyes bizottság úgy húzta meg a határt, az állandó pontok között, hogy ahol lehetséges, a terepen könnyen felismerhető legyen, és így lehetőleg természetes határ álljon elő. A bizottság azt javasolta a kormányoknak, hogy ne csak a magyar-bukovinai határvonal éppen megállapított vitás — a Priporu Candri-tól a Piatra Dorniiig terjedő — részén, hanem an-

nak hosszabb szakaszán, azaz a Magyar Királyság, Románia és az Osztrák Császárság között lévő hármashatárpontig tűzék ki a határvonalat állandó határjelekkel, ott is, ahol a határ fekvése nem volt vitás. Az érdekelt kormányok 1887-ben jóváhagyták a vegyes bizottságnak a határvonal kitzűzésére vonatkozó indítványát. Elkezdték felállítani a határjeleket. Ezzel és a műszaki pótmunkálatokkal 1889. decemberére végeztek. A magyar kormány 1889. XII. 10-én, az osztrák kormány pedig 1892 elején hagyta ezt jóvá. Ezután következett az adminisztratív teendők elvégzése, a határrendezésre vonatkozó okmányok és térképek sokszorosítása.

A Magyar Királyság (Beszterce-Naszód vármegye) és az Osztrák Császárság (Bukovina) között húzódó határvonal vitott szakaszát tehát a két kormány békésen és Magyarország számára nézve kedvezően rendezte. A határmódosítás folyamán Magyar Királysághoz 393 hold és 685 négyszögöl, az Osztrák Császársághoz pedig 85 hold és 1215 négyszögöl terület került. Vagyis Beszterce-Naszód vármegyéhez az addig vitás — gyakorlatilag Bukovinához tartozó területről — 307 hold és 1070 négyszögöl került át.

A határvonalat a határleírásokban megjelölt pontokon határkövekkel megjelölték és állandósították. A határköveket a Podru del Piatrától kiindulva északnyugati irányba folyamatosan számozták meg. Az állandó pontok között 1 m magas és 2-2,5 m alsó átmérőjű kőhalmokat (határdombokat) helyeztek el, egymástól látótávolságban. Az erdőkben a határvonal mindkét oldalán 3-3 m, összesen 6 m széles átvágást (határnyiladékok) hoztak létre.¹³

Az 1897-ben iktatták törvénybe a Bukovina, Besztercze-Naszód és Máramaros vármegyék szélén elhúzó országos határvonal rendezésével kapcsolatos megállapodást.¹⁴

Az úgynevezett „Halastó” környékének hovatartozása 1897-1903-1905. Szepes vármegye és Galíciai közti határvita rendezése

1897-ben az Osztrák-Magyar Monarchia két állama közötti határkiigazítás során a Galíciával közös vitás határszakasz rendezése érdekében megállapodtak a vitás terület hovatartozása

eldöntésének módjáról, nevezetesen arról, hogy választott bírósághoz fordulnak.¹⁵ Magyar államhatár ilyen módon való rendezésére a magyar történelemben először került sor. A bíróság ítéletét 1903-ban iktatták törvénybe.¹⁶

A magyar közvéleményben a legnagyobb érdeklődést a határkiigazítások során az úgynevezett halastói vita váltotta ki, azaz a Magas Tátrában a Halastó¹⁷ és környékén húzódó határvonal pontosítása, ahol szintén a birtokok hovatarozásának megkérdőjelezésével vált vitássá a határvonal elhelyezkedése. A magyar felfogás szerint a Halastó keleti része a Tengersizem csúccsal együtt Szepes vármegyéhez tartozott, míg a lengyelek az egész Halastavat a Tengersizemmel, valamint a Tengersizem csúcs egy részével együtt Galíciának követelték. A kérdés lényege — nagyon leegyszerűsítve — az volt, hogy a határ futása szárazföldi legyen-e a Magas Tátra gerincein, vagy vízi a tó közepén.

A vita nem volt új. Lényege szerint az országhatár elhelyezkedése azért vált bizonytalaná, mert a vitás területen levő erdőbirtokosok azt állították, hogy a birtokuk határa odáig terjed, ahol az országhatár húzódik. A lengyel birtokos a Zabié (Békás gerinc) és a Siedem Granatow (Hétgránátos) gerincét, a magyar birtokos a halastavi vízfolyást nevezte meg birtok-, illetve országhatárnak. 1858-ban a birtokosok egyezsége jutottak. A határbejárás során megállapították a határvonalat. A Tengersizem csúcstól eredő, a Tengersizem tapon és a Halastón áthaladó Halastói patak — amelyet magyar részről Bialkának neveztek — képezte a határt. Ezt a vonalat a magyar kormány egyben a magyar állam jogi határának is tekintette. A galíciai hatóságok ezt a megállapodást — és ezzel a határvonal elhelyezkedését — 1881-től vitatták. Szerintük a Bialka pataktól (azaz a Halastói pataktól) keletre eső Zabié (Békás gerinc) Siedem Granatow (Hétgránátos) gerince alkotta a határt.¹⁸ A tényleges határvonal és az galíciaiak által igényelt vonal közötti 651 holdnyi magyar terület e szerint az elképzelés szerint Galíciához tartozott volna.

A magyar jogtörténetben először bízták választott bíróságra a határvonal húzódásának eldöntését. Miért kellett választott bírósághoz fordulni a két kormánynak? A terület évszázadok

óta vita tárgyát képezte, mind a tulajdon, mind a birtoklás tekintetében. Mindkét állam századokon keresztül következetesen ragaszkodott eredeti álláspontjához, amely szerint a kérdéses területet sajátjának tekintette. A történelmi tapasztalatok azt mutatták, hogy azok a vegyes bizottságok, amelyek nem kimondottan a határkiigazításra szorítkoztak, hanem valamely terület hovatarozásáról kellett dönteniük, eredményt még soha nem értek el. Így nem maradt más hátra, mint a modern jogi fejlődés irányát követni és választott bírósághoz fordulni, annak döntését elfogadva.

A választott bíróság felállításáról a magyar országgyűlés külön törvényben rendelkezett, melynek értelmében felállították a bíróságot a határvonal pontos elhelyezkedésének megállapításának céljából. A magyar kormány véleménye szerint *„... ezen határkérdés nemcsak a gácsországi, de a magyarországi közvéleményt is évek óta s a kérdés horderejéhez arányban nem álló mértékben foglalkoztatja s izgatottságban tartja, mivel továbbá az Ausztriával s a szomszédos Galícziával szemben fennálló jó szomszédi viszonyunk ápolása érdekében kívánatos, hogy ezen kérdés valahára a napirendről végleg lekerüljön . . . ”*¹⁹

A tárgyalás 1902-ben, Grazban folyt le. A bíróság Galícia javára döntött. A kormány tudomásul vette a döntést és 1903-ban törvényerőre emelte azt.²⁰ Ez politikai döntés volt.²¹ A korabeli megfogalmazás szerint: *„Nem egy kétségtelen terület elvesztéséről, hanem csupán egy kétesnek a lehasításáról van szó, tehát nem lehet szó a területi integritás csorbájáról sem. Az állami integritás pedig nemcsak a terület kérdésében tartandó fenn, de az állam reputatiója s moralis megjelenésében is, a, minthogy épen a nemzetközi viszonylatoknak más, mint etnikai alapját elvileg nem ismerhetjük el.”* A választott bíróság ítéletének rendelkező részében van egy kijelentés, amely nagyon fontos, mivel ezzel az Osztrák Császárság további jogigények érvényesítését célzó fenntartását visszautasította. Ez a visszautasítás szintén „res judicata” jelleget nyert, így a magyar kormány biztosítottnak vélte a határait a további követelésekkel szemben.²²

Az indokolást földrajzi köntösbe bújtatták, hiszen a bíróság érvelése nem állta meg a helyét. Földrajzi szempontból a döntés ellen ugyanannyi érvet lehetne találni, mint mellette. Egyetérthetünk viszont azzal a kortársi kívánsággal, miszerint *„legyen ez az ítélet zárószava annak az áldatlan háborúságnak, mely hosszú időn át zavarta a két szomszéd békéjét.”*²³

Magyarország galíciai határvonalának a Tengerszemcsúctól észak felé a Bialka és Poduplaszki patakok összefolyásáig terjedő részét kellett 5,7 km hosszan felmérni és térképezni, úgy hogy a határvonal e szakaszát be kellett illeszteni mind a magyar, mint a galíciai háromszögelési hálózatba. Ezt a feladatot magyar részről VUCSKICS Zoltán a háromszögelő hivatal mérnöke végezte el 1905-ben.²⁴ A mérésekből derült ki, hogy az új határvonallal — a Halastó és Tengerszem mellett — mintegy 850 holdnyi terület került át Galíciához.²⁵

Szepes vármegye Szepesremete községe és Galícia Zubczuk községe határvitájának 1902. évi rendezése

Zubczuk galíciai község és a Szepesremete²⁶ (Mniszek) Szepes vármegyei községhez tartozó Medzibodzse telepre nézve a határvita oka az volt, hogy még 1813-ban a Bialka patak²⁷ a medrét oly módon változtatta meg, hogy mintegy 62 400 ölnyi²⁸ rétség és szántó a folyónak a túlsó oldaláról magyar oldalra került. Mivel pedig a vízfolyás középvonalaát tekintették határnak, ez a változás Magyarország javára történt. A helybeli földbirtokos azonnal művelés alá is vette a területet. A galíciai hatóságok ebbe nem nyugodta bele, és felülvizsgálatot kértek. A kérdést már a XIX. század közepén rendezték. Ezt a vitát a HABSURG-birodalom belügyminisztériuma 1854. X. 13-án kelt határozatával érdemben már eldöntötte, és így a szóban forgó vitás területből 35 hold 1069 négyszögölt Zubrzyk galíciai községnek ítélte.²⁹ A galíciaiak követelésére a századfordulón SZÉLL Kálmán miniszterelnök elrendelte a helyszíni vizsgálatot. Ennek eredményeként a határbizottság úgy ítélkezett, hogy a szóban forgó területet adják vissza Galiciának. Az 1902. IV. 30-ai minisztertanácsi ülésen újra megvizsgálták az ügyet, és úgy vélték, hogy az 1854. évi döntés helyes alapon történt és elfogadható, ezért kérni kell a tör-

vényhozást, hogy a belügyminisztérium és a kormány döntését erősítsék meg.³⁰ Természetesen az ország határára vonatkozó döntés a felmerülő magánjogi kérdésekre nézve nem volt irányadó. A területet újból háromszögelték³¹, a megrongált határköveket helyreállították, a magánjogi állapotot azonban — a hosszas birtoklás elve alapján — érintetlenül hagyták. A háromszögelést REIBER Henrik háromszögelő mérnök valósította meg.

Sáros vármegyei Lénártó és a Galícia-i Dubne község közötti határvíta 1906. évi rendezése

1906-ban újabb határvíta miatt kellett a magyar-galíciai határra kiszállni: Lénártó³² nevű Sáros vármegyei és Dubne galíciai községek között egyetlen kataszteri holdat kitevő, fenyőerdő borította terület hovatartozása vált vitássá. Itt is a magántulajdon elbirtoklása játszott szerepet. Ezen terület az 1850-es évek elején legelő volt, amely a galíciai vallásalap erdejének szomszédságában terült el. A vallásalap erdőkezelősége azt 1888-ban fenyővel beültette és így nemcsak tulajdonjogot tartott fenn magának, hanem Galíciához tartozónak is tekintette a területet. A terület hovatartozásának megállapítására vegyes bizottságot küldtek ki.³³

1906. V. 7-én Lénártó községben találkoztak a bizottság tagjai és bejárták a helyszínt. A bizottság megállapodott abban, hogy alapul a legrégebbi és a legpontosabb térképet fogadja el. Megállapították, hogy az 1853. évi magyar tagosítási térkép³⁴ megbízhatóbb az 1846. évi osztrák kataszteri térképnél, s így ezt fogadták el a határvonal helyreállításának alapjául.

Ezek után a bizottság a helyszínen a vitás határrészt bejárta és meggyőződött arról, „... hogy ezen határvonalrészlet biztos támpontok hiányában minden kétséget kizáróan azonnal meg nem állapítható, ezért a mérnökök javaslatára elhatározta, hogy a határvonal közelében biztos támpontok határozottasának meg, melyek a további művelet kiindulási pontjaiul szolgáljanak.”³⁵

A mérnökök ezért a meglévő régi háromszögelési pontokat³⁶ felkeresték. Sikerült az 1867. évi magyar háromszögelési

pontok közül egyet, a vitás határrészletet magában foglaló szelvényben, kettőt pedig a csatlakozó szomszéd szelvényekben megtalálniuk, míg a távolabb fekvő malcói templom³⁷ tornya egyrészt ellenőrzésül, de leginkább a mért irányok betájékoztására szolgált. Ebből a négy háromszögelési pontból kiindulva, a határvonal közelében 4, illetve 5 új pontot határoztak meg háromszögeléssel, amelyek közé a határvonalhoz simuló két sokszögmenetet³⁸ fektettek. A háromszögelési, és a sokszögelési pontok összrendezőiket³⁹ felhelyezték a kataszteri térképre. A vitás határvonalon 11 új határdombot állítottak fel, melyek egy részét a feltalált régi dombok közé helyeztek el.

A minisztertanács többször foglalkozott a nyugati határ vitássá vált szakaszának politikai vetületével, illetve a megállapodások jóváhagyásával.⁴⁰ A Magyar Királyság és az Osztrák Császárság között a dualizmus időszakában több határvita rendezése volt folyamatban. Ezek között néhány évszázados múltra tekintett vissza. Az egyik ilyen Vas vármegye és Stájerország közti határvonalat érintette.

Vas vármegyei Lipótfalva és a Stájerország-i Sinnersdorf között fennálló határvita rendezése 1897-ben

A vita tárgyát a borostyánkői uradalom elzálogosítása alkalmával még a XVI. században Magyarországtól Stájerországhoz került és azóta is Stájerországhoz tartozó Sinnersdorf község és az ehhez tartozó Oberwaldhauern nevű tanya (divertikulum) Magyarországhoz visszacsatolása képezte, pedig jóllehet hogy a visszacsatolás kérdését uralkodói legfelsőbb elhatározással már eldöntötték, csak éppen nem valósították meg.⁴¹

Ezen felül vita tárgyát képezte — az osztrák felfogás szerint — a szintén Vas vármegye és Stájerország közti határszelen a Lapincs patak⁴² bal partján, ténylegesen magyar területen fekvő és a Vas vármegyei Wörthegey, Hackerhegy és Neudó-hegy községek határához tartozó, de stájerországi telekkönyvekbe felvett és Wörth, Neudau és Burgau stájerországi községi lakosok tulajdonát képező, 377 holdat kitevő birtokrészlet (az úgynevezett német határterületek). Ezen vidéken ugyanis a Lapincs patak képezte a határt. A szomszédos stájerországi uradalom jobbágyainak azonban a Lapincs patak Magyaror-

szág felöli partja mentén is voltak birtokaik. Ezen terület felett — a jobbágyi tulajdonból fakadóan — a túloldali uraság bizonyos úrbéri jogokat gyakorolt, amelyek idővel — anélkül, hogy e területek magyarországi fennhatósága megszűnt volna — közjogi jelleget is öltöttek.

Ugyancsak vita tárgyát képezte — az osztrák felfogás szerint — a Lapincs patak jobb partján ténylegesen osztrák területen, Wagendorf község határában fekvő, de úgy a magyarországi Vas vármegyei Lipótfalva,⁴³ mint a stájerországi Wagendorf községek kataszterébe is felvett és közel hat hold nagyságú úgynevezett sarokrét (Winhelwiese) hovatartozásának a kérdése is. Ezen a vidéken is a Lapincs patak képezte a határt, de a Lapincs idők folyamán medrét megváltoztatta és így a rét stájer területre esett át. A felsorolt esetekben is mind a jelzett rét, mind a kérdéses német határterületeknek hovatartozása ügyében is született már döntés, csak nem hajtották végre.

A helyzet megoldásával az 1807-ben kiküldött⁴⁴, és az 1827. évi törvénnyel⁴⁵ kiegészített országos vegyes bizottság foglalkozott, mely működését 1834-ben befejezte. A bizottság határozatát — a magyar kancellária egyetértő támogatásával — az uralkodóhoz jóváhagyás végett felterjesztették. A vegyes bizottság döntésében az úgynevezett német határterületekre és a sarokrétre nézve egyértelműen megállapította, hogy „... országos határnak a Lapincs patak ismertetvén el, ezen területek egészben és végleg Magyarországhoz tartozzanak, a sarokrétre pedig szintén egyhangúlag kimondotta, hogy az megfelelősség, illetve két részre osztassék és egyik része Magyar-, másik része Stájerországhoz csatoltassék.”⁴⁶ Sinnersdorf-i és Oberwaldbauern-i vitás területek témájában pedig bizonyos feltételeket is támasztott.

Az uralkodó 1843. I. 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával a vegyes bizottság ítéletét helybenhagyta. Ezt az 1844. X. 11-én az országgyűléshez intézett királyi leiratban megismételte, amelyben a Stájerország számára a határkérdéseket eldöntötteknek jelezte. A nádor az országgyűlés általi megkeresésre utasította a határrendező bizottságot a további teendők ellátására. Azonban az osztrák fél fordítási hibára a latin és a német szöveg eltérő voltára hivatkozva a munkálatokat leállította.

Közben a magyar bizottság a simersdorfiak és a thalbergi uradalom közt (melyhez Sinnersdorf község és az ehhez tartozó Oberwaldhauern nevű tanya, a borostyánkői uradalom elzálogosítása alkalmával került) az úrbéri viszonyokra nézve egyezséget hozott létre, így a legfelsőbb leiratban „*előzetesen rendbe hozandónak*” jelzett viszonyokat rendezte. A határozat végrehajtásra a stájer hatóságok mégis mindig akadályokat gördítettek. Így, ezen kérdések — a napi aktuálpolitikai viszonyok miatt — egyelőre lekerültek a napirendről, illetve függőben maradtak.

A téma ismét az 1850-es években került szóba, amikor is az soproni helytartósági rendelettel az egész stájer-magyar határ kijelölését rendelték el. Abból a tényből kiindulva, hogy ezt már 1843. I. 28-án kelt legfelsőbb elhatározással eldöntötték, a feltételek pedig — amelyekhez az utasítás végrehajtása kötve volt, — elenyésztek, ezért csak a tényleges végrehajtásáról lehetett szó. A tárgyalások azonban elhúzódtak. Az osztrák kormány jónak látta az 1862. évi államminisztériumi rendelet által megváltozott államjogi viszonyok miatt fenntartani a status quo ante-t, (*legyen, amint eddig volt*), mivel az osztrák félnek a fennálló helyzet kedvezett. Így történt, hogy Simmersdorf és Oberwaldhauern visszakebelezése, — amely egyházilag Magyarországhoz, a szombathelyi püspökséghez és a pinkafői plébániához tartozott — elmaradt, valamint az úgynevezett német határterületekre, és a sarokrétre nézve nem hajtották végre a legfelsőbb határozatot.

Az Osztrák Császárság kormánya 1867-ben beleegyezett a tárgyalások újra felvételébe. A tárgyalásokon a magyar kormány ahelyett, hogy a legfelsőbb utasítás végrehajtását követelte volna, elfogadta az Osztrák Császárság belügyminiszterének legfelsőbb utasítása értelmezését a határkérdésben, így a már eldöntött vitás kérdések újra alkudozások tárgyává váltak. Ezt az álláspontját a magyar fél 1892. évben felülvizsgálta, melynek nyomán követelte a legfelsőbb állásfoglalásban foglaltak megvalósítását.

Az Osztrák Császárság nem engedett álláspontjából, kérte a kérdés kedvezőbb időpontra való elhalasztását, ugyanakkor javasolta, hogy „... *míg az egymástól eltérő nézetek kiegyen-*

lítése sikerül, a mostani tényleges birtokállapot tartassék fenn és a határvonal jogfenntartással a tényleges birtokállapot szerint ideiglenesen jelöltessék meg.” A magyar kormány szerint az osztrák javaslat elfogadásával a határkérdés végleges megoldása csak elhúzódna, és egy bizonytalan állapotot stabilizálnának. A minisztertanács 1897. XII. 8-ai ülésén kérte az uralkodót, hogy a „... szőnyegen forgó határkérdésekben V. Ferdinánd által 1843. január 28-án kelt legfelsőbb elhatározása végrehajtását legkegyelmesebben elrendelni és úgy a magyar, mint az osztrák kormányokat az e végből szükséges intézkedések megtételére utasítani méltóztassék.”⁴⁷

Sopron vármegyei Büdöskút és az Alsó-Ausztria-i Zillingsdorf közötti határvíta rendezése 1901-ben

A politikai vezetés a tárgyalat időszakban nem látott lehetőséget arra, hogy szélesebb körben, az egész határszakasz vitás kérdéseit felvesse, illetve tárgyaljon róluk. Részeredmények születtek azonban Sopron és Zala vármegyék vitás területén.

A Magyarországhoz tartozó, Alsó-Ausztriai Zillingsdorf és a Sopron vármegyei Büdöskút⁴⁸ községek közötti legelő terület hovatartozása már az 1787. évi adófelmérés alkalmával is vitás volt. Az 1819. kataszteri felmérésnél a vitatott területre vonatkozóan ideiglenes határvonalat állapítottak meg, mely szerint a legelő használat a két község részéről közös volt. 1845-ben a büdöskúti lakosok a legelő egy részét felszántották, a régi határcölöpöket kiásták és a zillingsdorfiaknak a kérdéses területen talált nyáját zálogként lefoglalták. A Büdöskút község melletti herceg ESZTERHÁZY-féle kőszénbánya⁴⁹ vezetősége pedig „bányautasításait” az ausztriai területre is kiterjesztette.

A két község közti határvillongás 1855-ben ismét megújult, amikor is az alsó-ausztriai helytartóság a két község közötti határvitát a „törvény rendes útjára tartozónak” jelentette ki. 1869-ben Zillingsdorf község panaszára a tárgyalások újból megindultak a két ország belügyminiszterei között, hangsúlyozván, hogy az országos határrendezés már azért is szükséges, mivel nincs megállapítva a bíróság illetékessége, ezért Zillingsdorf község igényeit bírói úton nem érvényesítheti.

Ez a határvillongás egy nagyobb — Magyarország és Ausztria konkrétan Moson vármegye és Alsó-Ausztria között fennálló a sárfeneki (mannersodrfi) uradalomnak visszacsatolására vonatkozó — kérdéskörbe is beleilleszhető.⁵⁰ A határvita kedvező megoldása esetén Zillingsdorf községet Magyarországhoz csatolták volna. A magyar belügyminisztérium ezt a határvitát szerette volna feleleveníteni, de 1873-ban a tárgyalásokat felfüggesztették, így Búdöskút - Zillingsdorf-féle részleges határvitája is néhány évre elaludt. 1878-ban ismét folyt némi levelezés a minisztérium és Sopron vármegye között, de változás nem történt.

1888-ban a herceg ESZTERHÁZY-féle javak zárgondnokának kezdeményezésére újból megindultak a tárgyalások, és országos vegyes bizottságot küldtek ki a helyszínre. A vegyes bizottság működését 1894. X. 19-én Búdöskúton felvett jegyzőkönyv rögzítette. A jegyzőkönyv szerint a két község között fennforgó határvitát lezárták. Az egyesség szerint a vitás területet, mely (határárkok beszámításával) 60 hold és 233 négyszögölből állt, úgy osztották két részre, hogy 20 katasztrális holdat és a 233 négyszögöl 7/10-ét magába foglaló területet Zillingsdorf községnek adták át, 40 katasztrális holdat és a 233 négyszögöl 3/10-ét kitevő területet pedig a Búdöskút község határában fekvő herceg ESZTERHÁZY Pál féle hitbizományi javakhoz⁵¹ csatolták. E magánjogi egyezmény képezte az országos határrendezésnek alapját is, vagyis ahol a hercegi tulajdon végződött ott volt a határa Búdöskútnak Zillingsdorffal szemben és egyúttal a két érdekelt államnak is.

A megállapodást a közvetlenül érdekelt községek és a herceg ESZTERHÁZY-féle hitbizományi is elfogadta. A megállapodáshoz Sopron vármegye 1895. II. 25-i közgyűlésén hozzájárult. Így ezt e magánegyezséget a minisztertanács is elfogadta az országos határrendezés alapjául, azzal a fenntartással, — amelyet a bizottsági jegyzőkönyv is tartalmazott — hogy ezen ideiglenes rendezés a sárfeneki (mannersodrfi) uradalomnak Magyarországhoz leendő visszacsatolása kérdését nem érinti. Az Osztrák Császárság kormánya is tudomásul vette a megállapodást. Ezután került sor a határvonal műszaki kijelölésére.

lésére, amely 1897. IX. 4-én befejeződött. Így az ideiglenes határrendezés befejezett ténnyé vált.

A műszaki felmérés eredménye szerint a vitás terület 58 holdat és 1011 négyszögölt tett ki, ennek 1/3-a vagyis 19 hold és 870 négyszögöl Alsó-Ausztriához, a többi Sopron vármegyéhez került. Hátra volt még az ideiglenes határrendezésnek az „illetékes államjogi tényezők részéről való tudomásul vétele”, vagyis az országgyűlés jóváhagyása, ezután pedig a szükséges telekkönyvi és kataszteri kiigazítás.

A magyar miniszterelnöknek az 1901. V. 1-ei minisztertanácsban annak a véleményének adott hangot, hogy ezt a határrendezést nem kell bejelenteni a magyar országgyűlésben. Egyrészt viszonylag csekély kiterjedésű földterületről volt szó, másrészt pedig ez a határrendezés természetesen kormány jóváhagyásával történt ugyan, de azzal a kikötéssel, hogy a határrendezés az ugyanazon határszakaszon évszázadok óta függőben maradt más határkérdésnek — a sárfenek (mannerdorfi) uradalom hovatartozásának — eldöntését nem prejudikálta, így a rendezés ideiglenes jellege világosan kidomborult. Ezért ennek az ideiglenes megoldásnak „... *mintegy szentesítése az országgyűlés által épen a jelzett nagy határkérdés majdani eldöntése szempontjából nem mutatkozik helyén valónak.*”⁵²

A Zala vármegyei Felső-Beszterce és a Stájerország-i Mauthdorf közötti határvita rendezése 1910-ben

Zala vármegye alispánja 1873-ban javasolta, hogy a stájerországi Mauthdorf község és Zala vármegye határvonalát pontosítsák, ezáltal az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közötti határvonalat rendezzék. Igaz ugyan, hogy határvillongás nem fordult elő, de a Mura folyó gyakori mederváltoztatása és partszaggatásai következtében az 1830. évben megállapított határvonalon több határpont megjelölése hiányossá vált.⁵³ A határkijelölés iránti tárgyalások megindultak. 1882-ben mindkét részről műszaki közegek vizsgálták meg a határvonalat. 1890-ben pedig magyar-osztrák vegyes bizottság szállt ki a határra. A bizottság 1892. évben — az 1830. évi határbejáró országos bizottság munkálatai alapján és az

érdekelt két állam mérnökei által 1886-ban végzett műszaki munkálatokat figyelembe véve — a terepen állapította meg a határvonal menetét. Ezt a határmegállapítást Zala vármegye törvényhatósági bizottsága elfogadta. Ezt a magyar és az osztrák belügyminiszterek egyetértőleg jóváhagyták. Az így megállapított határvonalat 1903-ban kijelölték, amelyet 1905-ben hagytak jóvá. A kijelölt határvonalat az országos háromszögelési hálózatba is bekapcsolták.

Az idők folyamán feledésbe ment helyes határ rendezése következtében területi változások álltak be. A Zala vármegyei Murahely⁵⁴ és a Stájerországi Warstschen és Wernsee községek közötti határszakaszon 5 hold és 1516 négyszögöl került át Magyaror Királyságtól az Osztrák Császársághoz. Az Osztrák Császárságtól viszont a Magyar Királysághoz 1 hold 664 négyszögöl került át. A Zala vármegyei Felső-Beszterce (Felső-Bisztrice) és a Stájerországi Mauthdorf községek között 2 hold és 618 négyszögöl került át a Magyar Királyságtól az Osztrák Császársághoz, míg az Osztrák Császárságtól a Magyar Királysághoz 1 hold és 150 négyszögöl. Végül a Zala vármegyei Ráckanizsa⁵⁵ és a Stájerországi Mauthdorf községek között 10 hold és 632 négyszögöl került át a Magyar Királyságtól az Osztrák Császársághoz, 10 négyszögöl pedig az Osztrák Császárságtól a Magyar Királysághoz.

A határkiigazítás kapcsán a bizottság a magánjogi igényeket a törvény rendes útjára bocsátotta a:

- bellaticzi uradalom a Wernsee és Hekteztin községek közötti szakaszon húzódo területet;
- a Krapping községbeliek birtokában lévő földsvot;
- az oberlутtenbeuri steier uradalom a Ráckanizsa és Mauthdorf községek között az államhatár mentén elterülő magyar birtokban lévő földterületet.

Az 1910. X. 28-ai minisztertanácsi ülésen bejelentették a határmegállapítás tényét. A minisztertanács felhatalmazta a belügyminisztert, hogy a határmegállapítás eredményét az országgyűlésen bejelentse, hogy ezt követően a telekkönyvi és kataszteri bejegyzések megvalósulhassanak.⁵⁶

Ezekkel a jogi aktusokkal véget ért a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság közötti határ vitatott szakaszainak ren-

dezése majd telekkönyvezése. Ezután valósult meg a pontosított államhatár szakaszok kijelölése. 1909-1913 között valósult meg a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság Lajta folyó menti határszakaszának a rendezése. A Stájerország és Krajna menti határ rendezését pedig 1910-1918 között hajtották végre, mintegy 254 km hosszúságban.

Jegyzetek:

¹ SUBA: A magyar államtér elhatárolódásának kérdéséhez.

² SUBA: Az Államhatár és határjelei.

³ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete*. 6-14.p. (a szerk)

⁴ SUBA: A történelmi Magyarország államhatáráról szóló törvények.

⁵ 1897/XIV.tc.

⁶ SUBA János: A magyar-román határ pontosítása.

⁷ Alsóborgó (Borgózsoszény, falu Romániában, Beszterce-Naszód megyében, Erdélyben) jelenleg Románia területén. Besztercétől 18 kilométerre északkeletre, a 17-es főút és a Beszterce mentén fekszik.

⁸ Borgótiha település és községközpont Erdélyben, Beszterce-Naszód megyében. 1861-ben Borgó-Tiha, 1913-ban Borgótiha néven írták. Besztercétől északkeletre, Borgóprundtól keletre fekvő település.

⁹ Egy kataszteri vagy katasztrális hold (hívták bécsi holdnak is) 1600 négyszögöl, ami 0,575464 hektárral vagy 5754,64152861 négyzetméterrel egyenlő. Egy hektár 1,7377 katasztrális holdnak felel meg. 1972-ben hivatalosan megszűnt a földnyilvántartási alkalmazása. Eredetileg az egy ekével egy nap alatt felszántott terület volt. A XV. századtól kezdve országosan általánossá vált, és más művelési ágakban is elterjedt.

¹⁰ A Borgói szoros a Borgói hegycsoportban a Beszterce folyóba ömlő Tiha völgyéből a Dorna völgyébe átvezető szoros és hágó. A benne vezető országút Tihuca telepnél a völgyet elhagyva a Magura Kalulujra (1230 m.) kapaszkodik fel s onnan a már Bukovinában fekvő Pojana Stampi-ba ereszkedik alá. A Borgói szorson át élnékforgalom bonyolódott le Erdély és Bukovina között. A Borgói-hágó mélyen benn van a hegyek közt és olyan magas, hogy itt a védelem könnyű. A hágón túl Erdély felé szűk völgyön keresztül lehet áthaladni. Ezen csak úgy lehetne előre haladni, ha a környező hegyeket is megszállja az ellenség. Ez rendkívül nehéz feladat, és nagy túlerőre volna szükség, hogy itt ellenség be tudjon törni.

¹¹ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete*. 10-11.p. (a szerk)

¹² A kataszteri térkép községszinten pontosan ábrázolja minden birtokos birtokait és a birtok művelési ágait. Kataszteri vagy földmérési térkép az ingatlan-nyilvántartáshoz, ingatlanadózáshoz kapcsolódó természetes és mesterséges tereptárgyakat, földrészletek, birtokok, települések, pontos határvonalait tartalmazó térkép. 1856-1890 között 1: 2880 méretarányban

készültek. A hozzátartozó leírásban a birtoklásra vonatkozó adatokat tünteti fel. Ez alapján állítják össze a kataszteri telekkönyvet.

TÖRÖK

¹³ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete*. op.cit. 6-14.p. (a szerk)

¹⁴ 1897/XIV.tc. op.cit.

¹⁵ 1897/II.tc.

¹⁶ 1903/IX.tc.

¹⁷ A Halas-tó (lengyelül Morskie Oko, vagyis Tengersizem) a Magas-Tátra legnagyobb tava. Területe nagyjából 34 hektár, mélysége 51 méter, a negyedik legmélyebb tó a hegységben. Ma a Halas-tó Lengyelország területén, Łysa Polanától néhány kilométerre, a Magas-Tátrában található, a Halastavi-völgyben, a Tátrai Nemzeti Park területén. A gleccsertő 1393 méteres magasságban terül el, déli oldalát a Magas-Tátra Szlovákiához tartozó orma, a 2438 méter magas Menguszfalvi-csúcs határolja. A tótól keletre Lengyelország legmagasabb csúcsa, a Tengersizem-csúcs (2499 méter) magasodik.

BÁCS

¹⁸ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete*. 11-12.p. (a szerk)

¹⁹ 1897/II.tc. op.cit.

²⁰ 1903/IX.tc. op.cit.

²¹ SUBA: az államhatár földrajzi-jogi összefüggései 1903-ban.

²² Ezt erősítette meg dr. KÖRBER az Osztrák Császárság miniszterelnökének az átirata, amely szerint a fenntartás elejtéséhez a kormánya utólag hozzájárult. A képviselőház igazságügyi bizottságának 275. sz. jelentése a Halastó körüli területen az országos határvonal megállapítása tárgyában hozott választott bírósági ítéletet becikkelyező 267. számú törvényjavaslat tárgyában.

1901-1906. képviselőházi írom. VIII. köt. 275. sz.

A határkiigazítások tekintetében a választott bírósági döntés azért is bizonyult érdekesnek, mivel — nem vette át azt a korábbi gyakorlatot, mely szerint a vitatott földterület történelmi hovatartozása döntötte el a vitát, ennek a figyelmbe vétele ugyanis minden bizonnyal a magyar félnek kedvezett volna, helyette — földrajzi és egyéb érvanyagokat vizsgált csupán. (a szerk.)

²³ A Halas-tó körüli országhatár rendezése.

²⁴ Magyarországon a kataszteri munkálatokat elrendelő uralkodói utasítás végrehajtásaként az országos háromszögelés 1853-ban, a részletes kataszteri felmérés 1856-ban kezdődött meg. Ennek egyik része volt a Háromszögelő Hivatal, amelynek hatáskörébe a háromszögelésen kívül a szabatos magasságmérés (szintezés) is tartozott, azzal a céllal, hogy az egész országban egységes, a tengerszintre vonatkozó magassági adatok álljanak rendelkezésre. A kataszteri térképezést a földmérési felügyelőségek hajtották végre.

²⁵ VUCSKICS Zoltán háromszögelő mérnök „*A Halastó és Tengersizem melletti új állami határvonal felvétele*” című cikkében színesen számolt be a határvonal kitűzéséről.

VUCSKICS

²⁶ Szepesremete (szlovákul: Mníšek nad Hnilcom, németül Einsiedel, lengyelül: Mniszek) község Felvidéken, jelenleg Szlovákia területén a Kassai kerület Gölnicbányai járásában, Gölnicbányától 15 km-re, délnyugatra a Gölnic partján.

²⁷ A Magas-Tátra északkeleti részénél a Bélai-Tátrában (Beliansky Tatry) a szlovák-lengyel határ mellett Zakopane-től mindössze 20 km-re, Szepesgyörke (Jurgów) falunál található a Bialka patak.

²⁸ Ől: a magyarban megközelítőleg 1,9 m, körülbelül akkora távolság, amelyet egy felnőtt ember két karjával átér (átölel). Hivatalosan a „bécsi öl” (1,896483840 m) rendszerű négyyszögöl mértékegység 1972-ig volt használatban az állami nyilvántartásokban.

²⁹ SUBA: *Magyarország államhatárainak változásai. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században.*

³⁰ MOL K 27. 58847. 1902.IV.30.-ai minisztertanácsi ülés (12. ülés) 5. napirendi pont.

³¹ Minden nagyobb területre kiterjedő mérnöki munkának első és legfontosabb mozzanata. Ha egy háromszögben ismerjük az A és B pontokat (ez azt jelenti, hogy ismerjük a koordinátáit), és megmérjük a háromszög belső szögeit, ki tudjuk számítani a harmadik, C pont koordinátáit is az adott koordinátarendszerben. Az első lépés az egyik oldal (távolság) megmérése, az úgynevezett alapmérés. Erre a hossza, mint alapra, bázisra támaszkodik a többi oldal hosszának meghatározása. Így tetszőleges hosszú hálózatot építhetünk ki. A második lépés a szög mérés.

³² Lénártó felvidéki település, jelenleg Szlovákia területén. Az Eperjesi kerület Bártfai járásában, Bártfától 24 km-re, nyugatra a lengyel határ mellett fekszik.

³³ Amelybe Magyarország részéről TAHY József sáros vármegyei alispán elnöklelte alatt a szekescői járás főszolgabírája, SZAKMÁRY Géza az eperjesi állami építészeti hivatal főnöke, DÓBIÁS Ede kir. főmérnök és KUN Gyula háromszögölő mérnök, Ausztria részéről pedig JAROSCH László az újszandeci kerület kapitányának elnöklelte alatt HÜBEL Ádám cs. kir. vallásalapítványi erdőfelügyelő és LUKÁCS Vladimir cs. kir. nyilvántartó mérnök vett részt.

SUBA: *Magyarország államhatárainak változásai. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században.* op.cit.

³⁴ A tagosítás egy bizonyos területen szétszórta elhelyezkedő területek tulajdonoskénti összevonást és a célszerű gazdálkodás követelményei szerinti kiosztást jelent. Addig nem lehet megkezdeni, míg a szükséges földmérési alapmunkarészek (Kataszteri térkép, a területi adatok és az országos negyedrendű háromszögölési adatok) megfelelő minőségben nem álltak rendelkezésre. Azt a községet, amely a tagosítás céljára alkalmas térképe nem volt, az eljárás megindítása előtt fel kellett mérni.

³⁵ SUBA: *Magyarország államhatárainak változásai. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században.* op.cit.

³⁶ Háromszögöléssel kitűzött, bemért geodéziai pontok. A földmérési munkák végzése során a felméréndő pontokat szükséges megjelölni valami-

lyen módon, ez történhet ideiglenes módon, amikor csak a munkálatok idejére jelöljük meg a pontokat, a fontosabb pontjeleket azonban különböző jelekkel állandósítják.

³⁷ Malcó felvidéki település, jelenleg Szlovákia területén. Az Eperjesi kerület Bártfai járásában. Bártfától 20 km-re nyugatra, a Tapoly partján fekszik. 1338-ban említik először, ekkor már állt a falu temploma a mai görög katolikus templom elődje. A Hétfájdalmú Szűzanya tiszteletére szentelt római katolikus temploma 1839-ben épült. Görög katolikus temploma 1338-ban épült. (A levéltári forrásokból nem derül ki, hogy melyik templomról van szó.)

FÉNYES

³⁸ A sokszögelés olyan alappontmeghatározás, amellyel egy sokszögvonal csúcsait képező pontoknak egymáshoz viszonyított helyét határozzák meg hossz- és szögmérésekkel. Más értelmezésben a sokszögelés gyűjtőfogalma a sokszögvonal vagy egész sokszöghálózat tervezésének, mérésének és számításának. A meghatározáshoz arra van szükség, hogy a részletpontok az alappontokról közvetlenül irányozhatók legyenek. A pontokat tehát úgy kell megválasztani, hogy róluk minden részletpont irányozható legyen. Erre a feladatra ez a legmegfelelőbb módszer. Így lehet sűríteni a vízszintes alappontokat, hálózatot kiépíteni.

³⁹ A koordináta hálózatban szereplő objektumok koordinátáinak régebbi magyar kifejezése. Bármilyen objektum sík- vagy térbeli elhelyezését, elhelyezkedésének definiálását koordinátarendszerek teszik lehetővé. A koordinátarendszerekben az objektum koordinátái (régebben használt magyar szak kifejezéssel: összrendezői) a helyet egyértelműen azonosítják.

⁴⁰ - MOL K 27. 57860. 1870. IV. 1.-ei minisztertanácsi ülés (22. ülés)
2. napirendi pont.

- MOL K 27. 57561. 1897. XII. 8.-ai minisztertanácsi ülés (48. ülés)

30. napirendi pont.

- MOL K 27. 57655. 1901. V. 1.-ei minisztertanácsi ülés (15. ülés)

2. napirendi pont.

- MOL K 27. 58847. 1902. IV. 30.-ai minisztertanácsi ülés (12. ülés)

5. napirendi pont.

- MOL K 27. 59103. 1910. X. 28.-ai minisztertanácsi ülés (33. ülés)

90. napirendi pont.

⁴¹ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete*. 13-14.p. (a szerk)

⁴² Lapincs patak (németül Lafnitz) Szentgotthárdnál ömlik a Rába folyóba.

⁴³ Lipótfalva (németül Loipersdorf) egykor önálló község. 1971-ben egyesítették Kicléddel. Ma Lipótfalva-Kicléd település északi része Lipótfalva ma Kicléd település része Nyugat-Magyarországon örvidék tartományban jelenleg Ausztria területén a Felsőőri járásban. Pinkafőtől 6 km-re nyugatra a régi magyar határ mellett fekszik.

⁴⁴ 1807/XXXI.tc.

⁴⁵ 1827/XVI.tc. az 1807: XXXI. cikkelyekkel rendelt bizottságokhoz az elhalt, vagy egyébként akadályozott tagok helyébe országos biztosok neveztetnek.

⁴⁶ SUBA: Magyarország államhatárainak változásai. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században. op.cit.

⁴⁷ MOL K 27. 57561. 1897. XII. 8.-ai minisztertanácsi ülés (48. ülés) 30. napirendi pont.

⁴⁸ Büdöskút (németül Steinbrunn, horvátul Štikapron) falu Nyugat-Magyarországon Kismartontól 10 km-re nyugatra fekszik az Őrvidéken, jelenleg Ausztria területén, Várvidék tartományban a Kismar-toni járásban.

⁴⁹ A terület ESZTERHÁZY birtok volt. 1810-ben külszíni barnaszénbánya nyílt a falu határában. A munkások elszállásolására a bánya közelében új településrész jött létre. A bánya éves termelése elérte a 600 tonnát. 1905-ben a bányát villamosították. A XIX. század végére a falu lakosságának száma elérte a 2000 főt.

⁵⁰ Magyar területen, a Lajtától keletre fekvő sárfenéki (mannersdorfi) uradalom a XV. század végétől osztrák nemesek birtoka volt, ezért ma is Alsó-Ausztriához, és nem Burgenlandhoz tartozik. A XVII. században Alsó-Ausztria a sárfenéki (Scharfeneck) uradalom négy községét (Sommerein (Lajtasomorja), Au, Hof, Mannersdorf) bekebelezte. Ezt megelőzően Lajta-falutól (Potzneusiedl) délre Moson vármegye nyugati határát megszakítás nélkül a Lajta folyó képezte. A községek visszatérését a vármegye követi 1662 és 1848 között 12 alkalommal követelték a pozsonyi rendi országgyűlésen.

SUBA: A történelmi Magyarország államhatáráról szóló törvények.

⁵¹ A hitbizomány el nem idegeníthető, meghatározott öröklési rendnek alávetett vagyon. 1687/IX.tc-vel a birtokosok megkapták azt a jogot, hogy maguk szerezték adomány- és más birtokokból végrendeletileg királyi megerősítés mellett hitbizományt alapíthassanak. E törvény után jött létre az ESZTERHÁZY herceg hitbizománya. Ezt a rendszert az 1868/LIV.tc. megerősítette. 1687/IX.tc. ; 1868/LIV.tc.

⁵² MOL K 27. 57655. 1901. V. 1.-ei minisztertanácsi ülés (15. ülés) 2. napirendi pont.

⁵³ Ez nem volt új jelenség, már az 1723/XVII.tc. is említette a Mura folyót, mint földrajzi helyet. Annak kapcsán, hogy Magyarország és Stájerország között Mura folyó mentében az ennek sodrától elszakított szigetek iránt fennforgó viszályokat a bizottság vizsgálja meg.

1723/XVII.tc. ; SUBA: A történelmi Magyarország államhatáráról szóló törvények. op.cit.

⁵⁴ Murahely (korábban Deklezsín, szlovénül Dokležovje, vendül Dekležovje, egykor Dekležin) falu Zala vármegye Alsó-Lendva-i járásában helyezkedett el a Muravidéken. Jelenleg Szlovéniához tartozik Muraszombattól 7 kilométerre, Belatinctől 5 km-re a Mura völgyében, az Őreg-Murabal partján.

⁵⁵ Räckanizsa (szlovénül Razkrižje). Zala vármegye Csáktornyai járásához tartozott. A Mura és a Ščavnica folyók összefolyásánál fekszik, a horvát határ mellett. Muraköz, Muravidék és a történelmi Stájerország hármashatárának Mura-köz felőli oldalán helyezkedik el. Jelenleg Horvátországhoz tartozik.

⁵⁶ MOL K 27. 59103. 1910. X. 28.-ai minisztertanácsi ülés (33. ülés) 90. napirendi pont.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

ÚTIKÖNYVEK

- BÁCS — BÁCS Gyula: *Délkelet-Lengyelország*. Budapest, 1981, Panoráma. 203 p. HU-ISBN 963 24 3203 7. /Panoráma „mini” útikönyvek./ HU-ISSN 0324-6930.

TANULMÁNYOK

- SUBA: A történelmi Magyarország államhatáráról szóló törvények. — SUBA János: A történelmi Magyarország államhatáráról szóló törvények. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI.évf. (2005) 14.sz. 102-119.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. november 8-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „Az ezeréves magyar rendvédelem” című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SUBA: Az Államhatár és határjelei. — SUBA János: Az Államhatár és határjelei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI.évf. (2005) 14.sz. 120-126.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. november 8-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „Az ezeréves magyar rendvédelem” című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SUBA: A magyar államter elhatárolódásának kérdéséhez. — SUBA János: A magyar államter elhatárolódásának kérdéséhez. 439-443.p. In GULYÁS László (szerk.): *Régiók a Kárpát-medencén innen és túl*. Baja, 2007, Eötvös József Főiskola. 627 p. HU-ISBN 978 963 72 9052 7.
- SUBA: az államhatár földrajzi-jogi összefüggései 1903-ban. — SUBA János: Az államhatár földrajzi-jogi összefüggései 1903-ban. 635-641.p. In GULYÁS László — GÁL József (szerk.): *Európai kihívások*. Szeged, 2007, Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar. 712 p. HU-ISBN 978 963 48 2857 0.

SUBA János: A magyar-román határ pontosítása. — SUBA János: A magyar-román határ pontositása. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVII.évf. (2009) 20.sz. 108-114.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2006. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása a nemzeti rendvédelmi rendszereinkre” című XX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TÖRÖK — TÖRÖK Enikő: Felvételi előrajz, kataszteri térkép, birtokvázlat. *Catastrum*. I.évf. (2014) 2.sz. 14-21.p. HU-ISSN 2064-5805.

CIKKEK

A Halas-tó körüli országhatár rendezése. — A Halas-tó körüli országhatár rendezése. 162 p. In *A Magyarországi Kárpátgyesület Évkönyve* (XXX.évf.). Igló, 1903, Magyarországi Kárpátgyesület. 172 p.

VUCSKICS — VUCSKICS Zoltán: A Halastó és Tengerszem melletti új állami határvonal felvétele. *Kataszteri Közöny*, XIV.évf. (1905) 6-16.p.

SZÓTÁRAK

FÉNYES — FÉNYES Elek: *Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és pusztá, betűrendben körülményesen leiratik*. Pest, 1851, FÉNYES Elek. I.köt. 312 p. , II.köt. 285 p., III.köt. 305 p. , IV.köt. 350 p.

ÉRTEKEZÉSEK

PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914*. — PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914*. Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985.

SUBA: *Magyarország államhatárainak változásai. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században*. — SUBA János: *Magyarország államhatárainak változásai. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században*. Ph.D. disszertáció. (ELTE-BTK). Budapest, 2002.

LEVÉL- , IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- MOL K 27. — Magyar Országos Levéltár minisztertanácsi jegyzőkönyvek gyűjtemények.

JOGSZABÁLYOK

- 1687/IX.tc. — 1687/IX.tc. A mágnások idősb fiainak az atyai rendelkezés szerint intézendő örökösödéséről.
- 1723/XVII.tc. — 1723/XVII.tc. a határoknak a szomszéd országokkal és tartományokkal való kiigazításáról s megvizsgálásáról és ennek fogantatásáról.
- 1807/XXXI.tc. — 1807/XXXI.tc. Az ország határaitra nézve a szomszédos tartományokkal fönnforgó vitás ügyek végleges eldöntése és a határok megigazítása véget, biztosokat neveztetnek ki.
- 1827/XVI.tc. — 1827/XVI.tc. az 1807: XXXI. cikkelyekkel rendelt bizottságokhoz az elhalt, vagy egyébként akadályozott tagok helyébe országos biztosok neveztetnek.
- 1868/LIV.tc. — 1868/LIV.tc. a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában.
- 1897/II.tc. — 1897/II.tc. A Magyarország és Ausztria közt Szepes vármegye és Gácsország szélén, az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak választott bíróság által leendő megállapítása tárgyában.
- 1897/XIV.tc. — 1897/XIV.tc. Magyarország és Ausztria között, egyrészt Besztercze-Naszód és Máramaros vármegyék, másrészt Bukovina szélén elhúzódó országos határvonal megállapításáról.
- 1903/IX.tc. — 1903/IX.tc. A Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. -cikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet be-cikkelyezése tárgyában.